

Міністерство освіти і науки України
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАФТИ І ГАЗУ

КАПІНУС Олександра Ярославівна

УДК 351:323.3:325.11

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
ЩОДО ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

25.00.01 – теорія та історія державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Івано-Франківськ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України.

Науковий керівник – доктор наук з державного управління, професор **СИЧОВА Вікторія Вікторівна**, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, професор кафедри соціології управління та соціальної роботи.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, доцент **ПОЛЯКОВА Ольга Станіславівна**, Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, провідний науковий співробітник Наукового центру проблем виховання доброчесності та запобігання корупції у секторі безпеки;

доктор наук з державного управління, доцент **БЄЛЬСЬКА Тетяна Валентинівна**, Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, завідувач кафедри менеджменту.

Захист відбудеться *20 грудня 2021 року об 11 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.052.07 Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76010, м. Івано-Франківськ, вул. Короля Данила, 13, к. 12-02.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий *19 листопада 2021 року*.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

А.В. Мазак

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття через природні катаклізми, техногенні катастрофи та військові конфлікти зростає кількість внутрішньо переміщених осіб у світі, що склала 41,3 млн осіб у 2021 р. В Україні також спостерігаються вимушені переміщення населення через повені в Західній Україні (1998 р., 2008 р., 2017 р.), вибухи військових складів у Балаклії (2017 р., 2018 рр.), викиди невідомої отруйної речовини на півдні Херсонської області (2018 р.). Але найбільшу кількість внутрішніх вимушених мігрантів викликала агресія Росії проти України з 2014 р.: близько 1,8 млн. осіб, у т.ч. 30 тис. осіб з Автономної Республіки Крим та м. Севастополя.

Виникнення нового явища в Україні – внутрішньої вимушеної міграції й нової категорії населення – внутрішньо переміщених осіб актуалізує необхідність дослідження державної політики щодо останніх. Негативні наслідки вимушеного переміщення є однаково відчутними як для внутрішньо переміщених осіб, так і для територіальних громад, які їх приймають. Навантаження на об'єкти соціальної інфраструктури, зниження рівня та якості надання послуг, соціальна нестабільність викликають незадоволення та непорозуміння між внутрішньо переміщеними особами та територіальними громадами, які їх приймають, призводить до руйнування згуртованості суспільства та посилює ризики подальшого ускладнення ситуації.

Недостатня швидка реакція, обмеженість у ресурсах органів державної влади та місцевого самоврядування потребує нагального дослідження правових, організаційних, соціально-економічних, інформаційних методів реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб з метою забезпечення прав і соціального захисту останніх, а також оцінювання потреб, визначення пріоритетних завдань, реалізації соціальних проєктів та нівелювання можливих потенційних ризиків.

В українській науковій літературі більшість досліджень у галузі державного управління присвячена класифікації та напрямам міграційної політики (О. Амосов, Ю. Куц, В. Логін, М. Пірен, О. Піскун, Ю. Римаренко, Н. Тиндик). Нормативно-правове забезпечення державної міграційної політики стало предметом аналізу М. Буроменського, Д. Ворони, В. Олефіра, О. Фесенко, С. Чехович та інших. З 2014 р. проблеми у реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб привернули увагу Н. Діденко, Т. Жванії, Е. Лібанової, В. Надраги. Інституціональне забезпечення державного регулювання внутрішньої вимушеної міграції стало предметом аналізу Є. Соловійова, А. Шевцова. Складнощі в наданні адміністративних / соціальних послуг вимушеним переселенцям досліджено О. Борисовою, О. Кульгою, В. Нікітіною; забезпечення захисту прав внутрішньо переміщених осіб, зокрема на освіту – О. Поступною, О. Поляковою. Проблеми соціальної та економічної інтеграції у приймаючі громади стали предметом дослідження О. Балакіревої, В. Николаєвої, О. Новікової, О. Панькової, О. Позняка, В. Смаль. Стратегічні пріоритети державної політики щодо ВПО висвітлені О. Малиновською, О. Чуприною.

Досліджено інтеграцію внутрішньо переміщених осіб в Україні як складову державної соціальної політики (А. Дяченко); формування державної політики підтримки щодо внутрішньо переміщених осіб (О. Балусева). Низка праць

(Т. Бельської, В. Мартиненка, В. Сичової, В. Токаревої) була присвячена взаємодії держави та громадянського суспільства щодо адаптації та інтеграції внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Разом із тим, складові, методи, інструменти, проблеми та особливості реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб досліджуються фрагментарно, що обумовлює наукову актуальність зазначеної теми.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження підготовлене на кафедрі соціальної і гуманітарної політики Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України в межах науково-дослідних робіт за темами: «Управління розвитком гуманітарної сфери на регіональному рівні» (державний реєстраційний номер 0112U001155, 2016 р.), «Державні механізми регулювання системи надання медичної допомоги в Україні» (державний реєстраційний номер 0116U007254, 2016 р.), «Соціальні чинники забезпечення сталого розвитку Харківського регіону в соціальній сфері» (державний реєстраційний номер 0116U007254, 2017 р.).

Мета та завдання дослідження. *Метою* є теоретичне обґрунтування сутності, складових, методів, інструментів, особливостей реалізації та напрямів трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, а також розроблення підходів до її удосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначені такі *завдання*:

- застосувати теоретичні підходи для конкретизації змісту, напрямів, особливостей державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, на основі чого сформулювати базове поняття дослідження – «державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб»;

- узагальнити український і зарубіжний досвід реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб з метою запровадження кращих практик в Україні на сучасному етапі;

- виявити специфіку формування системи інституціонального забезпечення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні;

- охарактеризувати проблеми реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні;

- обґрунтувати напрями трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні з 2014 р.;

- запропонувати підходи до удосконалення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні;

- розробити Концепцію реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб та модель публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини в сфері внутрішньої вимушеної міграції в Україні.

Предметом дослідження є державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Методи дослідження. Для досягнення наукової об'єктивності використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Методи теоретичного узагальнення, порівняння, аналізу та синтезу застосовано для

уточнення понятійно-категоріального апарату та змістовного визначення понять «державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб». За допомогою історично-логічного методу визначено системні зміни у формуванні та реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. Для дослідження особливостей і проблем реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні використано методи компаративного, структурно-функціонального, динамічно-процесуального аналізу. Праксеологічний метод застосовано для дослідження взаємодії між органами влади та громадськими об'єднаннями в процесі реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Теоретичною та інформаційною базою дослідження є наукові публікації зарубіжних і вітчизняних дослідників у сфері державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, нормативно-правові акти (Конституція України, закони України, укази і розпорядження Президента України, постанови Кабінету Міністрів України), статистичні та аналітичні матеріали, дані Державної служби статистики України, Норвезької Ради у справах біженців (Norwegian Refugee Council (NRC)), Центру з моніторингу внутрішніх переміщень (Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC)), Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)), Міжнародної організації з міграції (International Organization for Migration (IOM)), результати соціологічних досліджень, результати експертного опитування «Проблеми реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні» (листопад 2019 р.–лютий 2020 р.), проведеного серед суб'єктів державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, а також громадських об'єднань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту, методів, інструментів, особливостей реалізації та напрямів трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, а також розробленні підходів до її удосконалення.

Наукову новизну становлять такі положення і результати дослідження:

уперше:

– обґрунтовано напрями трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні: зміна структурно-функціональної моделі реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб (ВПО); розширення предметного поля державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб завдяки створенню дієвого механізму взаємодії органів влади з громадськими об'єднаннями; перетворення інститутів громадянського суспільства на нових акторів публічної політики; запровадження інструментів публічної політики (парламентських слухань, петицій, громадської експертизи, експертно-аналітичних структур, громадського контролю за діяльністю влади, громадського бюджету) для вирішення питань вимушених переселенців; інституціоналізація та подальший розвиток публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб;

– розроблено Концепцію реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, що базується на застосуванні координаційних зав'язків між органами державного управління всіх рівнів та органами місцевого самоврядування; містить завдання, основні напрями, очікувані результати реалізації

публічної політики щодо ВПО. А також розроблено модель публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні на основі партнерської взаємодії (трансактного характеру комунікації) органів влади, інститутів громадянського суспільства та бізнесу, передбачає створення Координаційних центрів із питань внутрішньо переміщених осіб як при Кабінеті Міністрів України, так і структурних підрозділів на регіональному рівні з метою здійснення громадського контролю за діяльністю органів влади для підвищення ефективності реалізації політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат теорії державного управління в частині визначення поняття державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні та конкретизації її напрямів, а саме: здійснення міграційного контролю (реєстрація, облік) в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб; створення нормативно-правової бази для вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб; розроблення спеціальних державних соціально-економічних програм надання екстреної допомоги суб'єктам внутрішньої вимушеної міграції, вирішення їх соціально-економічних проблем (забезпечення житлом, працевлаштування, надання безоплатної медичної допомоги, пенсійного та соціального забезпечення, належного рівня освітніх послуг, державної матеріальної та гуманітарної допомоги); проведення заходів щодо адаптації, інтеграції та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; запобігання дискримінації зазначеної категорії громадян;

– узагальнення зарубіжного досвіду реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, що дозволило з'ясувати результативні практики у зазначеній сфері (зокрема, у створенні координаційних структур для взаємодії державних органів влади з міжнародними організаціями) з метою розробки пропозицій їх адаптації до умов України;

дістали подальшого розвитку:

– систематизація інституціонального забезпечення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, що сприяла дослідженню особливостей формування, виявленню проблем реалізації та тенденцій розвитку державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб;

– періодизація змін у системі державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в незалежній Україні з урахуванням напрямів її трансформації, а саме: 1) 1991–2003 рр. – становлення інституціонального забезпечення реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; 2) 2003–2014 рр. – розвиток системи державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; 3) жовтень 2014 р. – лютий 2016 р. – початок трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у напрямку інституціоналізації публічної політики; 4) лютий 2016 р. – серпень 2019 р. – інституціоналізація публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; 5) з вересня 2019 р. – подальший розвиток публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

– обґрунтування необхідності застосування гендерного підходу до державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні для мінімізації негативних наслідків внутрішнього переміщення представників різних статей і соціальних груп.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані у процесі реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб на національному, регіональному та місцевому рівнях в Україні.

Результати дослідження, запропоновані автором, використовуються у практичній діяльності органами влади в Україні, а саме:

– Міністерством з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України при підготовці пропозицій до тексту проекту розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року» (довідка про впровадження від 26.12.2017 р. № 22/1-5446-17);

– Департаментом соціального захисту населення Харківської обласної державної адміністрації для удосконалення взаємодії органів державного управління з громадськими організаціями, що працюють із внутрішньо переміщеними особами, зокрема у: а) підвищення ефективності співробітництва Департаменту з громадським сектором, міжнародними фондами у вирішенні нагальних проблем внутрішньо переміщених осіб у Харківській області з урахуванням запропонованих концептуальних підходів; б) удосконалення взаємодії органів державного управління з громадськими організаціями в частині підтримки та впровадження соціальних проєктів щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб (довідка про впровадження від 31.10.2019 р. № 01-29/08/16512);

– Комітетом з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин – щодо застосування гендерного підходу до соціального захисту внутрішньо переміщених осіб і розроблення Концепції публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб (довідка про впровадження від 18.11.2019 р. № 04-25/16-383 (218229));

– Міністерством цифрової трансформації України – щодо створення цифрового сервісу для забезпечення єдиного державного обліку внутрішньо переміщених осіб шляхом подання документів від внутрішньо переміщених осіб в он-лайн режимі і отримання е-довідок щодо перебування на обліку, із забезпеченням конституційних гарантій, недопущення поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, запровадження додаткового інструменту контролю при призначенні адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам, при фактичному підтвердженні відомостей щодо перебування / проживання внутрішньо переміщених осіб в регіоні реєстрації такої особи (довідка про впровадження від 17.06.2021 р. № 1/11-2-К-3455-21-3602-2021).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею, сформульовані в роботі положення та висновки обґрунтовані автором самостійно. Особистий внесок здобувача у публікаціях, опублікованих в співавторстві, наведено у списку публікацій [4; 12].

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднено на науково-комунікативних заходах:

XVI-XIX Міжнародних наукових конгресів «Публічне управління XXI ст.: форсайтінг успіху» (2016 р., м. Харків), «Публічне управління XXI ст.: традиції

та інновації» (2017 р., м. Харків), «Публічне управління XXI ст.: світові практики та національні перспективи» (2018 р., м. Харків), «Публічне управління XXI ст.: синтез теорії та практики» (2019 р., м. Харків), VI Міжнародний конкурс молодих вчених «Архетипіка і публічне управління: європейський простір у вимірах уявного, реального та ідеального» (2018 р., м. Монпельє, Франція), II Форум «Молоді дослідники у глобалізованому світі: перспективи та виклики» (II Forum for Young Researchers «Young Researchers in the Global World: vistas and challenges» (2016 р., м. Харків), II Міжнародній науково-практичній конференції «Державне управління і національна безпека» (EPRGNS) (2017 р., м. Київ), III Конгресі Соціологічної асоціації України «Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання» (2017 р., м. Харків), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Гендерна політика міст: історія і сучасність» (2015 р., м. Харків), X Міжнародний теоретико-методологічний семінар «Архетипіка і публічне управління: стратегії сталого розвитку в умовах цивілізаційних зрушень» (2019 р., м. Львів), Науково-практичній конференції «Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи» (2016 р., м. Харків), X Регіональному конкурсі молодих вчених «Гендерна політика очима української молоді» (2016 р., м. Харків).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 17 наукових публікаціях: 6 статей у фахових виданнях України, з яких 5 – у виданнях, включених МОН України до переліку фахових у галузі науки державного управління, 1 стаття – у закордонному науковому виданні; 10 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій, конгресах.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (208 назв, з них 35 іноземною мовою) і додатків. Матеріали дисертації містять 13 рисунків, 7 таблиць, 6 додатків. Повний обсяг дисертації становить 215 сторінок, з яких 155 сторінок основного тексту).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено стан її розробленості, розкрито зв'язок з науковими проектами, програмами, планами, сформульовано мету завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, а також наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У **першому розділі** – *«Теоретичні засади державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб»* – проаналізовані теоретичні підходи до сутності державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, удосконалено понятійно-категоріальний апарат науки державне управління, досліджено досвід реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні та за кордоном.

У науковій літературі відсутнє визначення терміну «державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб». Науковці здебільшого досліджують сутність поняття державного регулювання міграції, державного управління міграційними процесами. Застосування інституціонального та системного наукових підходів дозволило сформулювати визначення державної політики щодо ВПО як застосування органами влади правових, організаційних, соціально-економічних,

інформаційних методів; надання транспортних, медичних, освітніх, побутових послуг для забезпечення належних умов для життєдіяльності, вирішення складних матеріально-побутових проблем (пов'язаних з вимушеним переселенням), правового та соціального захисту незахищених категорій населення (жінок, дітей, людей з обмеженими фізичними можливостями, осіб похилого віку), адаптації внутрішньо переміщених осіб до нових умов життя, інтеграції їх, реалізації їхнього потенціалу на новому місці проживання або добровільного повернення на постійне місце проживання (за наявності безпечних умов для життєдіяльності). А також подолання соціального напруження серед представників територіальної громади «регіонів вселення».

Досвід реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні з початку ХХ ст. до 2021 р. доводить, що за тоталітарного режиму застосовуються жорсткі методи, за авторитарного та демократичного режимів – м'які методи. Порівняльний аналіз державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні на різних історичних етапах дозволив виділити 6 періодів: 1) 1906–1911 рр. – сприяння добровільному переселенню землевласників з метою зняття соціальної напруги; 2) 1914–1918 рр. – примусове переселення (виселення) цивільного населення через воєнні дії; 3) 1929–1933 рр. – примусове виселення на спецпоселення (трудпоселення) за соціальною та етнічною ознаками; 4) 1939–1945 рр. – організація евакуації підприємств, що мали стратегічне значення для економіки та безпеки держави, партійно-радянської номенклатури та молоді призовного віку в ході воєнних дій; проведення депортації «неблагонадійних» режиму націй (чеченців, інгушів, кримських татар, українців); 5) квітень 1986–1989 рр. – організація відселення цивільного населення через техногенну катастрофу; 6) з 2014 р. – до теперішнього часу – внутрішня вимушена міграція через агресію Росії проти України.

Державна політика щодо ВПО в Україні з 2014 р. являє собою систему правових, соціально-економічних, організаційних та інформаційних заходів за такими напрямками: здійснення міграційного контролю (реєстрація, облік) в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб; створення нормативно-правової бази для вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб; розроблення спеціальних державних соціально-економічних програм надання екстреної допомоги суб'єктам внутрішньої вимушеної міграції, вирішення їх соціально-економічних проблем (щодо підтримки, забезпечення житлом, працевлаштування, надання безоплатної медичної допомоги, пенсійного та соціального забезпечення, належного рівня освітніх послуг, державної матеріальної та гуманітарної допомоги); проведення заходів щодо адаптації, інтеграції та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; запобігання дискримінації зазначеної категорії громадян.

З'ясовано, що Україна може запровадити досвід Колумбії в частині застосування гендерного підходу, підходу перехідного правосуддя для «відшкодування збитків непропорційного впливу конфлікту та переміщення на жінок»; а також Молдови – щодо створення координаційних структур для взаємодії державних органів влади з міжнародними організаціями для отримання регулярної підтримки в реалізації соціальних програм і проєктів для внутрішньо переміщених осіб.

У другому розділі – «Реалізація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні» – досліджено особливості формування системи інституціонального забезпечення державної політики щодо ВПО; а також проблеми її реалізації та напрями трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Формування системи інституціонального забезпечення державної політики щодо ВПО мало свою специфіку, а саме: створення, оптимізація та часта зміна відповідних органів державного управління; виконання органами влади певних функцій на регіональному, місцевому рівнях де-факто (у 2014 р.), що обумовлювало створення нормативно-правової бази, спеціальних структур (де-юре), запровадження інструментів публічної політики тощо. Можна визначити п'ять етапів формування системи державної міграційної політики та державної політики щодо ВПО: 1) 1991-2003 рр. – становлення інституціонального забезпечення реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; 2) 2003-2014 рр. – розвиток системи державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; 3) жовтень 2014 р. – лютий 2016 р. – початок трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у напрямку інституціоналізації публічної політики; 4) лютий 2016 р. – серпень 2019 р. – інституціоналізація публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; 5) з вересня 2019 р. – подальший розвиток публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб (табл. 1).

Табл.1 – Формування та розвиток системи інституціонального забезпечення державної міграційної політики та державної політики щодо ВПО

№ з/п	Роки	Характеристика етапу	Назва етапу
1	1991–2003	Постійні структурні зміни в інституціональному забезпеченні державної політики щодо ВПО.	Становлення інституціонального забезпечення державної політики щодо ВПО
2	2003–2014	Створення Державної міграційної служби України, визначення її основних завдань, повноважень	Розвиток системи державної політики щодо ВПО
3	жовтень 2014 – лютий 2016	Перетворення громадських об'єднань на нових акторів публічної політики щодо ВПО	Початок трансформації державної політики щодо ВПО у напрямку інституціоналізації публічної політики щодо ВПО
4	лютий 2016 – серпень 2019	Запровадження інструментів публічної політики	Інституціоналізація публічної політики щодо ВПО
5	вересень 2019 – дотепер	Посилення ролі інститутів громадянського суспільства	Розвиток публічної політики щодо ВПО

Особливістю державної політики щодо ВПО стала зміна структурно-функціональної моделі реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, її поступова трансформація у напрямку інституціоналізації публічної політики щодо ВПО під впливом зростання ролі інститутів громадянського суспільства. Запровадження з лютого 2016 р. всіх інструментів публічної політики: парламентських слухань, петицій, громадської експертизи, громадського бюджету тощо, – сприяло інституціоналізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, що відбулася. Пріоритетними напрямками державної політики щодо ВПО стали: забезпечення житлом,

працевлаштування, соціальна інтеграція внутрішньо переміщених осіб, реалізація позитивного потенціалу вимушеної внутрішньої міграції населення, соціально-економічна інтеграція ВПО у приймаючі територіальні громади на всій території України.

Експертне опитування, проведене серед службовців органів виконавчої влади, посадових осіб місцевого самоврядування, членів громадських об'єднань у листопаді 2019 – лютому 2020 року, дозволило виявити проблеми реалізації державної політики щодо ВПО та з'ясувати їхні причини. Через зростання значної кількості вимушених переселенців (жовтень 2014 – травень 2015 р.) на органи державної влади та місцевого самоврядування було покладено додаткові функції щодо обліку ВПО та вирішення їхніх нагальних проблем. Потреби ВПО обумовлювали формування відповідного нормативно-правового забезпечення та створення спеціальних структур для реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. Проте відсутність координації діяльності органів державного управління, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, бізнесу не дозволяла оперативно вирішувати питання щодо ВПО. У регіонах, містах, де було зареєстровано незначну кількість внутрішньо переміщених осіб, експерти високо (5 балів за 5-ти бальною шкалою) оцінили організацію процесу надання послуг ВПО. Проте в регіонах, містах, де було обліковано велику кількість ВПО (більше 50 000 осіб), організація процесу надання їм послуг оцінена задовільно (табл. 2).

Табл. 2 – Самооцінка експертами організації процесу надання послуг внутрішньо переміщеним особам в областях / містах України

Назва міста / області	Оцінювання організації процесу надання послуг ВПО (1 – не задоволені взагалі, 5 – цілком задоволені)
Донецька область	3
Київська область	4
Луганська область	5
Львівська область	3
Харківська область	4
Херсонська область	5
м. Запоріжжя	3
м. Київ	4
м. Одеса	3
м. Харків	3
м. Херсон	5
Середній результат	4

Серед проблем реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні: відсутність інфраструктури для надання базових якісних соціальних, медичних послуг та коштів у місцевих бюджетах для фінансування потреб ВПО; наявність юридичних та адміністративних бар'єрів на шляху інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі територіальні громади; недостатній рівень соціально-психологічної компетентності державних службовців / посадових осіб місцевого самоврядування для надання психологічної допомоги ВПО.

Найбільш результативною експерти (40 зі 109 осіб) вважають соціальну

допомогу ВПО. Лише 16 експертів назвали результативними економічні заходи в частині сприяння зайнятості ВПО: компенсацію витрат ВПО на вимушене переміщення до нового місця працевлаштування; для проходження необхідного попереднього медичного огляду; а також компенсація витрат роботодавців на оплату праці за працевлаштування на умовах строкових трудових договорів, на перепідготовку та підвищення кваліфікації ВПО. Виявлено недосконалість інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної політики щодо переміщених осіб: лише 15 експертів вважають його результативним (рис. 1).

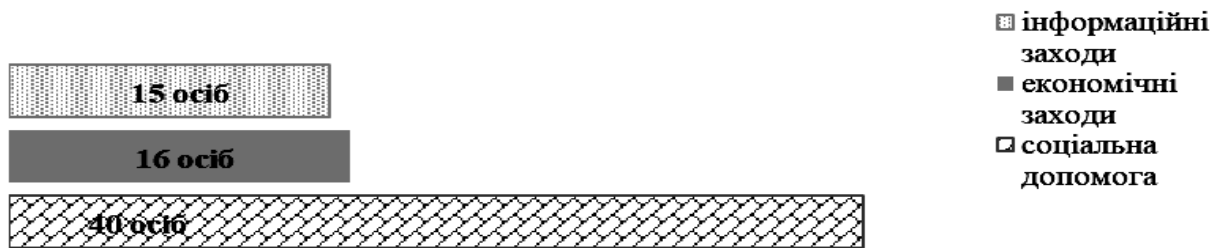

Рис. 1 – Інформація від експертів про результативність заходів у системі державної політики щодо ВПО в Україні у 2014–2020 рр.

У **третьому розділі** – «Підходи до удосконалення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні» – запропоновано застосування гендерного підходу як чинника удосконалення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, запропоновані Концепція реалізації публічної політики щодо ВПО в Україні та модель відповідної політики.

На сучасному етапі в Україні державну політику щодо ВПО можна охарактеризувати як щось середнє між гендерно-нейтральною і гендерно-сліпою. ВПО є особливо вразливими до гендерно-обумовленого насильства. Застосування гендерного підходу до державної політики щодо ВПО передбачає запровадження гендерного бюджетування з метою реалізації прав ВПО на соціальний захист, охорону здоров'я, освіту, працю; застосування гендерної статистики при розробці та реалізації стратегій, програм і проєктів; проведення заходів із запобігання гендерно-обумовленому насильству та торгівлі людьми.

Застосування комунікативного підходу дозволило розробити Концепцію реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, що спрямована на забезпечення координації діяльності суб'єктів публічної політики щодо ВПО для підвищення результативності її реалізації, створення умов для безперешкодної реалізації прав, свобод, законних інтересів ВПО. Запропоновано модель публічної політики щодо ВПО в Україні – партнерської взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування і громадських організацій з метою забезпечення прав, свобод, законних інтересів внутрішньо переміщених осіб (рис. 2). На підставі системного підходу запропоновано створення Координаційного центру з питань ВПО при Кабінеті Міністрів України, на регіональному рівні – призначення Уповноваженого з питань ВПО з числа заступників голів обласних державних адміністрацій для координації діяльності суб'єктів публічної політики щодо ВПО. Зазначена модель базується на

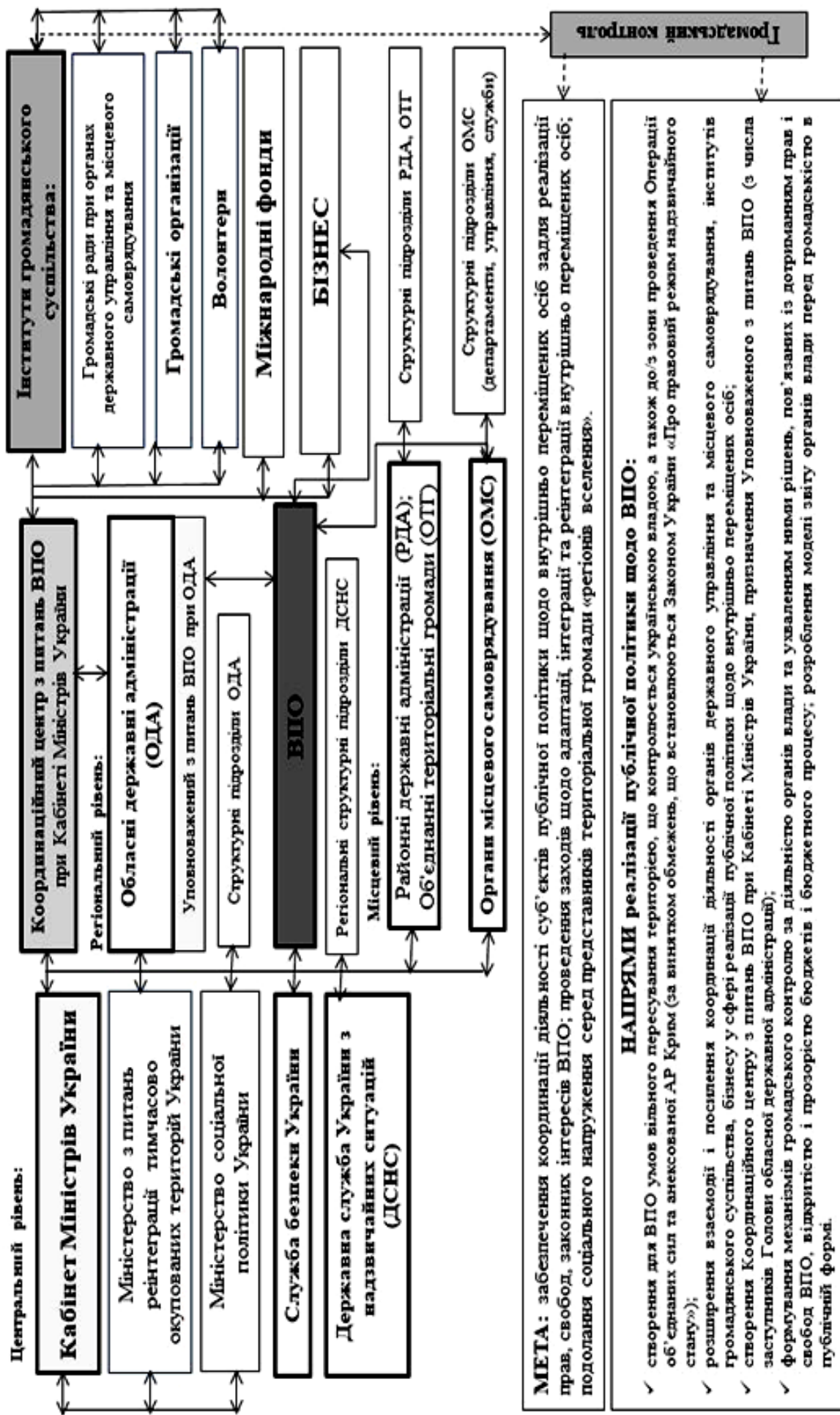

Рис. 2 – Модель публічної політики щодо ВПО в Україні

принципах об'єктивності управління, демократизму, правової впорядкованості, законності, делегування повноважень, публічності, ефективного діалогу та партнерських відносин органів влади, інститутів громадянського суспільства, бізнесу.

ВИСНОВКИ

Отримані в дисертаційному дослідженні результати дозволили вирішити конкретне науково-прикладне завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту, методів, інструментів, особливостей реалізації та напрямів трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, а також розробленні підходів до удосконалення її реалізації в Україні задля забезпечення сталого суспільного розвитку.

За результатами проведеного дослідження сформульовані такі основні висновки та рекомендації:

1. Застосування інституціонального та системного підходів до дослідження державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб дозволило конкретизувати зміст, напрями, особливості державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, а також сприяло удосконаленню понятійно-категоріального апарату теорії державного управління. Державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб представляє собою застосування органами влади правових, організаційних, соціально-економічних, інформаційних методів; надання транспортних, медичних, освітніх, побутових послуг для забезпечення належних умов для життєдіяльності, вирішення складних матеріально-побутових проблем, правового і соціального захисту ВПО, особливо жінок, дітей, людей з обмеженими фізичними можливостями, осіб похилого віку; адаптації внутрішньо переміщених осіб до нових умов життя, інтеграції їх, реалізації їхнього потенціалу на новому місці проживання або добровільного повернення на постійне місце проживання (за наявності безпечних умов для життєдіяльності).

2. На підставі порівняльного аналізу українського досвіду ХХ ст. – 2021 р. було виділено наступні види державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні з початку ХХ ст. до 2021 р.: сприяння добровільному переселенню, організація переміщення, евакуації, проведення депортації, регулювання внутрішньої вимушеної міграції. Методи та інструменти реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб залежать від політичного режиму: жорсткі методи – за тоталітарного, авторитарного режиму, м'які – за демократичного режиму. А також було з'ясовано, що державна політика щодо ВПО в Україні з 2014 р. являє собою систему правових, соціально-економічних, організаційних та інформаційних заходів за такими напрямами: здійснення міграційного контролю (реєстрація, облік) ВПО; створення нормативно-правової бази для вирішення проблем ВПО; розроблення спеціальних державних соціально-економічних програм надання екстреної допомоги суб'єктам внутрішньої вимушеної міграції, вирішення їх соціально-економічних проблем; проведення заходів щодо адаптації, інтеграції та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; запобігання дискримінації зазначеної категорії громадян

Узагальнення зарубіжного досвіду в реалізації державної політики щодо

внутрішньо переміщених осіб дозволило з'ясувати результативні практики в цій сфері. Прийнятним для України в побудові моделі інтеграції вимушених переселенців у приймаючі територіальні громади може стати досвід Колумбії в частині застосування гендерного підходу, підходу довготривалих рішень та підходу перехідного правосуддя для «відшкодування збитків непропорційного впливу конфлікту та переміщення на жінок»; а також Молдови – щодо створення координаційних структур для взаємодії державних органів влади з міжнародними організаціями для отримання регулярної підтримки в реалізації соціальних програм і проєктів для внутрішньо переміщених осіб.

3. Виявлена специфіка формування системи інституціонального забезпечення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб: виконання де-факто певних функцій органами влади на регіональному / місцевому рівнях обумовлювало формування нормативно-правової бази, створення спеціальних структур на національному, регіональному, місцевому рівнях. На відміну від традиційного посилення ролі держави (централізації) за умов воєнних дій, в Україні відбулася децентралізація державного управління. Це сприяло зростанню повноважень місцевих органів влади в частині прогнозування та прийняття довготривалих прагматичних рішень для гармонізації життєвих планів ВПО та розвитку регіонів вселення.

4. Обґрунтована поступова трансформація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у напрямку інституціалізації публічної політики щодо ВПО. Зміна структурно-функціональної моделі реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні обумовлена зростанням ролі інститутів громадянського суспільства в частині виконання ними функцій з надання соціальних послуг та соціальної підтримки вимушених переселенців. Так, із жовтня 2014 р. громадські об'єднання перетворилися на нових акторів державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, що ввело до предметного поля державної політики внутрішньо переміщених осіб питання захисту прав і свобод вимушених переселенців, розширення їх можливостей у працевлаштуванні. Запровадження з лютого 2016 р. інструментів публічної політики (парламентських слухань, петицій, громадської експертизи, громадського бюджету тощо) засвідчило інституціалізацію публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. Посилення ролі інститутів громадянського суспільства з вересня 2019 р. обумовило подальший розвиток публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

5. Предметно охарактеризувати проблеми в реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні допомогло експертне опитування, проведене в листопаді 2019 р. – лютому 2020 р. серед суб'єктів формування та реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб з 8 областей України, представників громадських організацій 3-х міст України. Серед зазначених проблем: 1) відсутність координації діяльності органів державного управління, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, бізнесу не дозволила оперативно вирішувати питання щодо ВПО, бо останні сприймалися державою як об'єкт надання допомоги, а не повноцінні учасники вироблення відповідної політики; 2) відсутність коштів у місцевих бюджетах для фінансування потреб ВПО; 3) відсутність інфраструктури для надання базових

якісних медичних, соціальних послуг; недостатній рівень соціально-психологічної компетентності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування для надання психологічної допомоги ВПО; 4) наявність юридичних та адміністративних бар'єрів на шляху інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі територіальні громади; 5) недосконалість інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб у зв'язку з недостатнім рівнем використання інформаційно-комунікаційних технологій призводила до прийняття невважених управлінських рішень.

6. Для вдосконалення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні запропоновано застосування гендерного підходу. Формування бази гендерної статистики необхідне для розробки стратегій соціального розвитку, програм і проєктів; запровадження гендерного бюджетування сприятиме забезпеченню соціального захисту, охорони здоров'я, прав на освіту, працю представників різних статей і соціальних груп із числа вимушених переселенців; проведення заходів із запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству мінімізує негативні наслідки внутрішнього переміщення.

7. Розроблено Концепцію реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, що базується на застосуванні координаційних зв'язків між органами державного управління всіх рівнів та органами місцевого самоврядування; містить завдання, основні напрями, очікувані результати реалізації публічної політики щодо ВПО. А також розроблено модель публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні на основі партнерської взаємодії (трансактного характеру комунікації) органів влади, інститутів громадянського суспільства та бізнесу, передбачає створення Координаційних центрів із питань внутрішньо переміщених осіб як при Кабінеті Міністрів України, так і структурних підрозділів на регіональному рівні з метою здійснення громадського контролю за діяльністю органів влади для підвищення ефективності реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Системна публічна політика щодо внутрішньо переміщених осіб сприятиме сталому суспільному розвитку для України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Капінус О. Я. Особливості державного регулювання міграційних процесів в умовах збройного конфлікту на сході України. *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. Вип. 2 (53). С. 119–124.

2. Капінус О. Я. Державне регулювання внутрішньої вимушеної міграції: понятійно-категоріальний апарат. *Державне управління та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. Вип. 3 (34). С. 17–25.

3. Капінус О. Я. Етапи формування системи державного регулювання міграційних процесів в Україні. *Актуальні проблеми філософії та соціології : наук.-прак. журн.* / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса. 2017. Вип. 18. С. 51–54.

4. Сичова В. В., Капінус О. Я. Трансформація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. № 1 (57). С. 276–286.

(Внесок здобувача: досліджено інструменти публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні та умови їх застосування).

5. Капінус О. Я. Концепція реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*, Серія: «Державне управління». Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Том 31 (70) № 4. С. 3-8.

6. Капінус О. Я. Державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб: види та методи реалізації. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління* : електрон. наук. видання : зб. 2021. № 4 (16). Серпень. Київ : Вид-во Ліра-К, 2021. С. 143–160. URL: <https://maup.com.ua/ua/ekspert/vypusky/4-16-2021.html>

Статті в закордонних виданнях:

7. Kapinus O. Problems of implementing state policy on internally displaced persons in Ukraine. *Social Studies: Theory and Practice*, 2021, nr 1, vol. 10, 96–118.

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Капінус О.Я. Соціальна адаптація та реабілітація внутрішньо переміщених осіб у 2014-2015 рр. (на прикладі Жовтневого району м. Харкова): гендерний вимір. *Гендерна політика міст: історія і сучасність*: матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 6 – 7 жовтня 2015 р. / [редкол.: Н. Бібік, Г. Фесенко, О. Першай]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. Вип. 5. С. 115–121.

9. Капінус О.Я. Гендерна компонента у сфері державного регулювання внутрішньої міграції. *Гендерна політика очима української молоді*: матеріали підсумкової конференції X Регіонального конкурсу молодих вчених, Харків, 30 листопада 2016 р. / [за заг. ред.: Н.В. Бібік, Г.Г. Фесенко] ; Харків. нац. ун-т міськ. гос-ва ім. О.М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2016. С. 65–71.

10. Капінус О.Я. Сучасні тенденції державного регулювання міграційних процесів в Україні (Modern tendencies of migration processes regulation in Ukraine) (англійською мовою). *Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи*: зб. тез наук.-практ. конф., (Харків, 30 березня 2016 р.). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2016-2/doc/6/05.pdf>.

11. Капінус О.Я. Особливості державного регулювання міграційних процесів в Україні у 2014-2015 рр. *Публічне управління XXI століття: форсайтінг успіху*: зб. тез XVI Міжнар. наук. конгресу, 21 квітня 2016 р. Харків. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2016. С. 175–177.

12. Kapinus O.Ya. Sychova V.V. The state regulation of migration processes as a factor of economic and social security. *Young Researchers in the Global World : vistas*

and challenges : Proceedings of the II Forum for Young Researchers, Kharkiv, May 20, 2016 / O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Canadian College of English Language (Canada) and oth. Kharkiv : O.M. Beketov NUUE in Kharkiv, 2016. P. 157–158.

(Внесок здобувача: досліджено зміни в інституціональному забезпеченні державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб на місцевому рівні, на прикладі діяльності Харківської міської ради).

13. Капінус О.Я. Внутрішня вимушена міграція : визначення поняття. *Публічне управління XXI століття: традиції та інновації* : зб. тез XVII Міжнар. наук. конгресу, 27 квітня 2017 р. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2017. С. 350–353.

14. Капінус О.Я. Етапи формування системи державного регулювання внутрішньої міграції в Україні. *Державне управління і національна безпека*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (26 червня 2017 р.). Київ, 2017. С. 33–36.

15. Капінус О.Я. Становлення системи державного регулювання міграційних процесів в Україні. *Нові нерівності – нові конфлікти : шляхи подолання*: зб. тез III Конгресу Соціологічної асоціації України, 12-13 жовтня 2017 р. Харків. Харків: Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2017. С. 205–207.

16. Капінус О.Я. Досвід країн СНД із державного регулювання внутрішньої вимушеної міграції. *Публічне управління XXI століття : світові практики та національні перспективи*: зб. тез XVIII Міжнар. наук. конгресу (26 квітня 2018 р., Харків). Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2018. С. 354–357.

17. Капінус О.Я. Діяльність громадських організацій у реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Публічне управління XXI століття : синтез науки і практики*: зб. тез XVIII Міжнар. наук. конгресу (Харків, 19 квітня 2019 р.). Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. С. 305–308.

АНОТАЦІЇ

Капінус О.Я. Особливості державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління. – Харківський регіональний інститут державного управління національної академії державного управління при Президентові України. – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, 2021.

У дисертації вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в теоретичному обґрунтуванні змісту, особливостей реалізації та напрямів трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні.

На підставі застосування системного, інституціонального, комплексного, кластерного, комунікативного, гендерного підходів було сформульовано базове поняття дослідження – «державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб» як являє собою систему правових, соціально-економічних, організаційних та інформаційних заходів за такими напрямками: здійснення міграційного контролю (реєстрація, облік) ВПО; створення нормативно-правової бази для вирішення

проблем ВПО; розроблення спеціальних державних соціально-економічних програм надання екстреної допомоги суб'єктам внутрішньої вимушеної міграції, вирішення їх соціально-економічних проблем; проведення заходів щодо адаптації, інтеграції та реінтеграції внутрішньо переміщених осіб; запобігання дискримінації зазначеної категорії громадян (особливо жінок, людей з обмеженими фізичними можливостями, осіб похилого віку).

Прийнятним для України в побудові моделі інтеграції вимушених переселенців у приймаючі територіальні громади може стати досвід Колумбії в частині застосування гендерного підходу, а також Молдови – щодо створення координаційних структур для взаємодії державних органів влади з міжнародними організаціями.

Формування системи інституціонального забезпечення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб мало особливості: створення, оптимізація та часта зміна відповідних органів державного управління; виконання органами влади певних функцій на регіональному, місцевому рівнях де-факто (у 2014 р.), що обумовлювало створення нормативно-правової бази, спеціальних структур (де-юре), запровадження інструментів публічної політики тощо.

Обґрунтовано напрями трансформації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні: зміна структурно-функціональної моделі реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб; розширення предметного поля державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб завдяки створенню дієвого механізму взаємодії органів влади з громадськими об'єднаннями; перетворення інститутів громадянського суспільства на нових акторів публічної політики; запровадження інструментів публічної політики для вирішення питань вимушених переселенців; інституціалізація та подальший розвиток публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Проблеми реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні були виявлені за результатами проведеного експертного опитування суб'єктів формування та реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб 8 областей України, представників громадських об'єднань. Серед зазначених проблем: 1) відсутність координації діяльності органів державного управління, місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та бізнесу; 2) відсутність коштів у місцевих бюджетах для фінансування потреб ВПО; 3) відсутність інфраструктури для надання базових якісних медичних, соціальних послуг; недостатній рівень соціально-психологічної компетентності державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування; 4) наявність юридичних та адміністративних бар'єрів на шляху інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі територіальні громади; 5) недосконалість інформаційно-аналітичного забезпечення реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Для вдосконалення державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні запропоновано застосування гендерного підходу, зокрема, гендерного бюджетування, гендерної статистики для забезпечення конституційних прав і соціального захисту представників різних статей із числа вимушених переселенців; запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, торгівлі людьми, мінімізації негативних наслідків внутрішнього переміщення.

Розроблено Концепцію реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні, що базується на застосуванні координаційних зав'язків між органами державного управління всіх рівнів та органами місцевого самоврядування; містить завдання, основні напрями, очікувані результати реалізації публічної політики щодо ВПО. А також розроблено модель публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб в Україні на основі партнерської взаємодії органів влади, інститутів громадянського суспільства та бізнесу, передбачає створення Координаційних центрів із питань внутрішньо переміщених осіб як при Кабінеті Міністрів України, так і структурних підрозділів на регіональному рівні з метою здійснення громадського контролю за діяльністю органів влади для підвищення ефективності реалізації державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Ключові слова: державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб, трансформація державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, інституціалізація публічної політики щодо ВПО, інститути громадянського суспільства, концепція реалізації публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб, модель публічної політики щодо внутрішньо переміщених осіб.

Kapinus O.Ya. Features of the State Policy on Internally Displaced Persons in Ukraine. – A qualifying scientific work as a manuscript.

Ph.D. thesis in Public Administration, with specialization 25.00.01 – Theory and History of Public Administration. – Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration attached to the Office of the President of Ukraine. – Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, 2021.

The thesis addresses a pending scientific task of a theoretical substantiation of the content, specific implementation features, and transformation of the state policy on internally displaced persons in Ukraine.

Based on the application of systematic, institutional, comprehensive, cluster, communicative, and gender approaches, the basic research concept was formulated i.e. 'state policy on internally displaced persons' which is a system of legal, socio-economic, organizational, and information measures to be taken in the following areas: migration control (registration, account) of IDP; creation of the legal and regulatory framework for addressing the IDP problems; devising special state socio-economic programs for providing urgent aid to the subjects of forced internal migration, and solution of their socio-economic problems; taking actions to facilitate IDP's adaptation, integration and re-integration; countering discrimination of the said category of citizens (in particular women, persons with disabilities, and the elderly).

For Ukraine, it could be reasonable to build a model of IDP's integration in the host communities, based on the experience of Columbia in the field of applying gender approach, as well as the practices of Moldova – creation of coordinating agencies to promote cooperation of the state authorities with international organizations.

Formation of a system for institutional provision of the state policy on internally displaced persons has had features of its own: creation, optimizing and frequent change of the relevant public authorities; fulfilment of certain functions by bodies of power at regional

and local levels de-facto (in 2014), which stipulated formation of a legal and regulatory framework, and special structures (de jure), introduction of public policy instruments, etc.

The lines of transformation of the state policy on internally displaced persons in Ukraine are substantiated: change in the structural and functional model of implementing the state policy on internally displaced persons; expansion of the subject field of the state policy on internally displaced persons due to development of an effective mechanism for government agencies' interaction with non-governmental organizations; transformation of civil society institutions into new public policy actors; introduction of public policy instruments to solve the issues of forced migrants; institutionalization and further development of public policy on internally displaced persons.

Challenges in realization of the state policy on internally displaced persons in Ukraine have been identified as a result of the conducted expert survey on the subjects of the state IDP policy formation and implementation in 8 regions of Ukraine, and on representatives of civic associations. Among the identified problems, there are: 1) lack of coordination in the activities of public administration bodies, civil society institutions, and businesses; 2) lack of local budget funds to finance the IDP's needs; 3) absence of infrastructure for provision of basic quality medical and social services; inadequate level of socio-psychological competence of public servants and local self-government officials; 4) legal and administrative obstacles on the way of internally displaced persons' integration into host territorial communities; 5) imperfection of the information and analytical support of the state IDP policy implementation.

To improve the state policy on internally displaced persons in Ukraine, it was proposed to apply gender approach, in particular, gender budgeting, gender statistics for enforcement of the constitutional rights and social protection of different gender groups from among internally displaced persons; prevention and counteraction of gender-based violence, human trafficking, and minimizing the negative consequences of internal displacement.

A Concept of implementation of public policy on internally displaced persons in Ukraine was developed, which is based on the use of coordination ties between public authorities of all levels and local self-government bodies, and outlines the tasks, main lines, and anticipated results of the implementation of the public IDP policy. Additionally, on the basis of partner cooperation between public authorities, civil society institutions, and businesses, a model of public policy on internally displaced persons in Ukraine was created which envisages establishment of Coordination centers for internally displaced persons' affairs, both under the Cabinet of Ministers of Ukraine and regional structural units, aiming to exert public control over the activities of public authorities and improvement of the efficiency of implementing the state policy on internally displaced persons.

Keywords: state policy on internally displaced persons, transformation of state policy on internally displaced persons, institutionalization of public IDP policy, civil society institutions, concept of implementation of public policy on internally displaced persons, model of public policy on internally displaced persons, public administration bodies, local governments.